

Sisäministeriö

LAUSUNTO
11.8.2021

VN/6071/2021 -SM

Viite: VN/6071/2021 –SM sisäministeriön lausuntopyyntö 22.6.2021

Lausuntopyyntö laajamittaiseen maahantuloon varautumisen kehittämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Sisäministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vastaanottolakia siten, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille laissa määrätty laajamittaiseen maahantuloon varautumisen suunnittelua koskeva tehtävä siirrettäisiin Maahanmuuttovirastolle kansainvälistä suojelua hakevien tai tilapäistä suojelua saavien vastaanoton järjestämiseksi laajamittaisen maahantulon tilanteessa. Esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi vastaanottolaissa säädetyistä aiesopimusmenettelyistä ja poistettavaksi vastaanottolaista säännös kuntien velvollisuudesta perustaa järjestely- ja vastaanottokeskuksia. Työ- ja elinkeinoministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa todeten, että sen huomiot liittyvät vain em. esityksiin kansainvälistä suojelua hakevien tai tilapäistä suojelua saavien vastaanoton järjestämiseksi laajamittaisen maahantulon tilanteessa eikä sillä ole lausuttavaa liittyen säilöönottokapasiteetin tilapäiseen kasvattamiseen tai Euroopan turvapaikkavirastolta saatavaan tukeen liittyviin ehdotuksiin.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää perusteltuna ehdotuksia laajamittaiseen maahantuloon varautumisen koordinaatiiovastuun ja esitettyjen tehtävien siirrosta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilta Maahanmuuttovirastolle sekä ehdotusta aiesopimus pohjaisesta käytännöstä luopumisesta samoin kuin kuntien vastaanottokeskusten perustamisveloitteeseen liittyvien säännösten muokkauksia.

Laajamittaiseen maahantuloon liittyvät ELY-keskusten vastuut nyky lainsäädännössä ovat jääne ajalta, jolloin ELY-keskusten edeltäjät, työ- ja elinkeinokeskukset, vastasivat turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Kun vastuu turvapaikanhakijoiden vastaanotosta siirtyi Maahanmuuttovirastolle, laajamittaiseen maahantuloon varautumiseen liittyviä tehtäviä ei lainsäädännössä siirretty pois ELY-keskuksilta. Vastaanottolain 12§:n 2 momentin mukaan sisäministeriö voi laajamittaisen maahantulon yhteydessä määrätä ELY-keskuksen sopimaan varautumissuunnitelman laatimisesta kunnan kanssa vastaanoton järjestämiseksi. Varautumissuunnitelmat laaditaan aiesopimuksen muotoon. Sopimuksilla on ollut tarkoitus taata laajamittaisen maahantulon tilanteessa riittävä järjestely- ja vastaanottokeskuskapasiteetti, jolla varmistetaan maahantulijoiden rekisteröinti sekä ohjaus turvapaikkamenettelyyn ja vastaanottopalvelujen piiriin. Vastaanottokapasiteettia kasvatetaan lisäämällä vastaanottokeskuspaikkojen määrää, perustamalla uusia vastaanottokeskuksia ja väliaikaismajoituksyksiköitä sekä järjestämällä hätämajoitusta. Vuoden 2015 laajamittaisen maahantulon tilanne osoitti, että aiesopimukseen perustuva menettely ei ole

toimiva. Aiesopimukset eivät ole kuntia sitovia ja eri alueilla niitä on laadittu vaihtelevasti. Kun vastuu turvapaikanhakijoiden vastaanotosta siirtyi Maahanmuuttovirastolle, ELY-keskusten kosketuspinta vastaanottotoimintaan on kaventunut ja sen myötä esimerkiksi vastaanottotoiminnan edellytyksiin liittyvä osaaminen. ELY-keskukset ovat keskusteluissa tuoneet esille, että niillä ei esimerkiksi välttämättä ole osaamista arvioida esimerkiksi tilojen soveltuvuutta vastaanottokeskustoimintaan laajamittaiseen maahantuloon varautumiseksi. Vuoden 2015 tilanteessa alueilta ei ELY-keskusten varautumissuunnitelmien puitteissa löytynyt riittävästi majoituskapasiteettia. Alueellinen valmiussuunnittelu ei näyttänyt toteutuneen vastaanottolain edellyttämällä tavalla. Tämä on johtunut mm. siitä, että kunnilla ei ole ollut välttämättä käytettävissä vastaanottokeskustoimintaan sopivia tiloja tai ne eivät voi pitää niitä tyhjiään varattuina akuuttitilannetta varten, jonka vuoksi tiloja ei ollut käytettävissä esimerkiksi vuonna 2015 todellisen tilaisuuden tullen. Laajamittaisen maahantulon tilanteessa sopivien ja riittävien tilojen löytäminen on kuitenkin olennaista. Olisi luontevaa, että koordinaatiovastuu siirrettäisiin turvapaikanhakijoiden vastaanotosta vastaavalle Maahanmuuttovirastolle.

On kuitenkin tärkeää huolehtia siitä, että ELY-keskukset pysyvät riittävällä tavalla mukana vastaanotto-toiminnan verkostoissa. Ne vastaavat nykyinsäädännön nojalla kansainvälisen suojelun perusteella oleskeluluvansaavien kuntaan osoittamisesta ja kotouttamisen koordinaatiosta alueilla. Näiden tehtävien hoitamiseksi ne tarvitsevat riittävästi ja reaaliaikaisesti tietoa järjestely- ja vastaanottokeskusten perustamisesta ja lakkauttamisista. Keskusten perustamisessa Maahanmuuttovirasto on kokonaiskoordinaation ja osaamisen näkökulmasta oikea taho vastaamaan laajamittaiseen maahantuloon varautumisesta, joka edellyttää valtakunnallista koordinaatiota ja yhtenäistä toimintamallia. Toiminnan käytännön organisoinnissa on tärkeää kuitenkin huomioida poikkihallinnollisesti alueelliset ja paikalliset toimijat ja tiedonkulku sekä jatkumo luvansaamisen jälkeiseen aikaan. Se edellyttää tiivistä poikkihallinnollista yhteistyötä luvansaaneiden kuntaohjaamiseksi sekä kotoutumista edistävien palveluiden saatavuuden varmistamiseksi.

Hallituksen esityksessä esitettyjen tehtävien siirto Maahanmuuttovirastolle edellyttäisi esityksen mukaan pysyvää menonlisäystä Maahanmuuttoviraston toimintamenoihin. Sisäministeriö on keskustellut työ- ja elinkeinoministeriön kanssa esittänyt, että esityksen mukaisten tehtävien suorittaminen edellyttäisi 3 htv:n työpanosta, josta aiheutuvien kustannusten kattamiseksi sisäministeriö esittää 2,5 htv:ta vastaavan summan (163 000 euroa) siirtämistä tehtävien siirrosta johtuen Maahanmuuttovirastolle ELY-keskuksilta. Uusista tehtävistä aiheutuva tarve 0,5 htv:ta (32 000 euroa) esitetään katettavaksi vuoden 2022 talousarviossa. Työ- ja elinkeinoministeriö suhtautuu esitykseen kielteisesti ja katsoo, että sisäministeriön arvioima 3 htv:n nettovaikutus tulisi kattaa hakemalla lisäykset budjetista. ELY-keskusten käytössä olevat resurssit laajamittaiseen maahantuloon varautumiseksi ovat olleet erittäin vähäiset ja jakautuneet kaikkiin 15 ELY-keskukseen, eikä esitettyjen uusien tehtävien resursointia voi arvioida maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuolto- ja elinkeinonministeriön yhteydessä tehtyjen laskelmien perusteella, koska kotoutumisen edistämisen alueellisiin rakenteisiin olisi tullut tällöin myös muita suuria muutoksia. ELY-keskusten maahanmuuttoyhdyshenkilöiden työkenttä on laaja ja se on laajentunut entisestään työntekijöiden, opiskelijoiden ja tutkijoiden maahanmuuton hallinnon siirryttyä sisäministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriön hallinnon vastuulle vuoden 2020 alusta lukien. Työ- ja elinkeinoministeriö arvioi, että laajamittaiseen maahantuloon varautumiseen on kaikkiaan 15 ELY-keskuksessa käytetty yhteensä 0,75 htv:tä, korkeintaan yhteensä 1 htv:n työpanos.

Sonja Hämäläinen
Maahanmuuttojohtaja
Työvoiman maahanmuutto ja kotouttaminen -yksikkö

Katja Vänskä-Rajala
Erityisasiantuntija
Työvoiman maahanmuutto ja kotouttaminen -yksikkö